

Κριτήρια παρουσίασης και αξιολόγησης δίγλωσσων λεξικών

Αγγελική Ι. Σακελλαρίου και Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

Πανεπιστήμιο Δυτ. Μακεδονίας και Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
asakellariou@uowm.gr, ansym@lit.auth.gr

Abstract: In this article presentation and evaluation criteria of bilingual dictionaries are proposed. These criteria focus on the dictionaries which have Modern Greek (MG) as their source or target language; they were worked out for the program entitled “Bilingual Dictionaries” of the Centre for the Greek Language.

The criteria are divided into the following two categories:

- a) criteria of the dictionary macrostructure concerning the presence of an introduction, a table of phonetic transcription, an abbreviation table, an autonomous grammar section, words representing the contemporary development of the languages concerned (for ex. computer terms), words culturally connected to an older era, words belonging to special fields (for ex. medicine, music etc.), words with cultural meanings, complex and compound words etc.
- b) criteria of the dictionary microstructure concerning the presence of phonetic transcription, etymology, grammatical information, sufficient interpretation of the word meaning, adequate interpretation of the polysemous word meanings, interpretation of the metaphorical meanings, information about the different registers in which the words belong, examples of different types.

The entries of the letter *T* are examined as a point of reference and comparison between the dictionaries. In dictionaries with a large macrostructure it was judged pointless to examine all the entries of *T* concerning some criteria (for example the presence of compound words); therefore only the entries beginning with *Ta-* were examined.

The Dictionary of the Modern Greek Language by the Triantaphyllidis Institute was used as a reference dictionary for the MG language, while other authoritative monolingual dictionaries were used for the same purpose for the rest of the dictionary languages.

Based on these criteria one can conclude to which public each dictionary is addressed (translators, native speakers of the source or the target dictionary language, a larger public etc.), which linguistic competencies it can promote, which special fields it covers etc. Furthermore, these criteria can serve as guide lines for the students’ familiarization with the dictionary’s use; they can also be used as reference points for vocabulary teaching.

Key words: bilingual dictionary, evaluation criteria, macrostructure, microstructure, word meaning interpretation

1. Εισαγωγή

Η έρευνα αυτή ξεκίνησε για τις ανάγκες του προγράμματος *Δίγλωσσα λεξικά, τα αποτελέσματα* του οποίου εντάχθηκαν στην Ηλεκτρονική Πύλη του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ) στη διεύθυνση http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/bibliographies/bilingual/index.html.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα¹ του Τμήματος Στήριξης και Προβολής της Ελληνικής Γλώσσας του ΚΕΓ απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς και μαθητές. Αντικείμενο της έρευνας ήταν ο εντοπισμός των δίγλωσσων λεξικών με μία γλώσσα τη νέα ελληνική (ΝΕ) και η παρουσίαση του περιεχομένου τους βάσει λεξικογραφικών κριτηρίων². Στόχος του προγράμματος ήταν να βοηθηθεί ο χρήστης να επιλέξει το λεξικό που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του. Στο πρόγραμμα αυτό εργαστήκαμε με την ιδιότητα της συντονίστριας (Αγγελική Σακελλαρίου) και της επιστημονικής συμβούλου (Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη). Σε συνεργασία καταρτίσαμε τον πίνακα κριτηρίων παρουσίασης των λεξικών.

Ακολουθούν τα κριτήρια που θέσαμε και μπορούν να εφαρμοστούν στην παρουσίαση και αξιολόγηση οποιουδήποτε δίγλωσσου λεξικού γενικής χρήσης³.

2. Κριτήρια

2.1 Φυσική περιγραφή

Αφού παρατεθούν τα βιβλιογραφικά στοιχεία του λεξικού (έτος και τόπος έκδοσης, εκδοτικός οίκος, συγγραφείς), δίνονται κριτήρια ποιότητας της εξωτερικής μορφής του. Εξετάζεται κατά πόσον έχει σκληρό ή μαλακό εξώφυλλο, αν είναι δεμένο ή θερμοκολλημένο (προτιμάται το δεμένο, γιατί προσφέρεται για συχνή χρήση), αν έχει εγκοπές με το αλφάβητο προς διευκόλυνση των χρηστών, αν παραμένει ανοιχτό πάνω στο γραφείο, αν έχει εικόνες/ φωτογραφίες/ σχήματα, αν τα τυπογραφικά του στοιχεία είναι ευανάγνωστα. Επίσης καταγράφεται ο αριθμός των σελίδων του, καθώς και το ύψος, το πλάτος και το πάχος του βιβλίου.

2.2 Κριτήρια μακροδομής

Κατόπιν ερευνάται η ύπαρξη προλόγου και το περιεχόμενό του⁴. Ειδικότερα εξετάζεται αν ο πρόλογος περιέχει στοιχεία για τους λεξικογράφους και την ιδιότητά τους, τους χρήστες στους οποίους στοχεύει το λεξικό (αν πρόκειται για χρήστες με μητρική τη γλώσσα-πηγή ή τη γλώσσα-στόχο), το επίπεδο γλωσσομάθειας των χρηστών (αν απευθύνεται σε αρχάριους, μέσους ή προχωρημένους γνώστες της γλώσσας-πηγής ή της γλώσσας-στόχου), την ηλικία τους (ιδίως αν το λεξικό απευθύνεται σε παιδιά ή εφήβους), τη λειτουργία του λεξικού (π.χ. αν προορίζεται για κατανόηση, παραγωγή ή μετάφραση), τον αριθμό των λημμάτων, που είναι ενδεικτικός και για την πληρότητα, αλλά και για τη χρηστικότητα του λεξικού, τις πηγές και τα κριτήρια επιλογής των λημμάτων (αν γίνεται χρήση σωματών κειμένων και ποιων και αν καταγράφονται οι

¹ Οκτώ συνολικά συνεργάτες εργάστηκαν σε συνεχή συνεργασία με τη συντονίστρια ώστε να παρουσιαστούν τελικά τριάντα δύο (32) αξιολογημένα λεξικά με μία γλώσσα τη Νέα Ελληνική και άλλη την αγγλική (8 λεξικά), τη γαλλική (4 λεξικά), τη γερμανική (4 λεξικά), την ιταλική (4 λεξικά), την ισπανική (4 λεξικά), τη ρωσική (2 λεξικά), τη βουλγαρική (2 λεξικά), τη ρουμανική (2 λεξικά) και την αραβική γλώσσα (2 λεξικά). Οι γλώσσες αυτές είναι οι μητρικές γλώσσες της συντριπτικής πλειονότητας των υποψηφίων των εξετάσεων Πιστοποίησης Ελληνομάθειας. Τα λεξικά που παρουσιάζονται εκδόθηκαν κατά κύριο λόγο μετά το 1976, μετά δηλ. τη γλωσσική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα. Βλ. παράρτημα για τα βιβλιογραφικά στοιχεία των λεξικών που παρουσιάστηκαν.

² Για μια επισκόπηση της λεξικογραφικής έρευνας γενικά, βλ. Wiegand 1998.

³ Για μια υποδειγματική παρουσίαση δίγλωσσου λεξικού, βλ. Dubois Charlier 1992.

Τα κριτήριά μας αφορούν δίγλωσσα λεξικά γενικής χρήσης και όχι ειδικά λεξικά, όπως τεχνολογικά λεξικά, λεξικά επαγγελματιών, ιδιωμάτων, εκφράσεων, παροιμιών, συνωνύμων κ.ά. (Για μια τυπολογία των δίγλωσσων λεξικών, βλ. Marellò 1996).

Εξάλλου, περιοριστήκαμε σε έντυπα δίγλωσσα λεξικά, επειδή δεν υπάρχουν ηλεκτρονικά λεξικά για όλα τα ζεύγη γλωσσών που μας ενδιέφερε να μελετήσουμε.

⁴ Η ύπαρξη πολύ μικρού προλόγου που μπορεί να μην περιέχει παρά ελάχιστα ή καθόλου στοιχεία από όσα απαριθμούνται εδώ δεν μπορεί να προσμετρηθεί στα θετικά στοιχεία ενός λεξικού.

πηγές των παραδειγμάτων, όπως γίνεται π.χ. στο Ελληνοαγγλικό Λεξικό Γεωργακά), τους τομείς που καλύπτονται (π.χ. μουσική, ιατρική κτλ.) και το βαθμό κάλυψής τους. Άλλα στοιχεία που εξετάζονται είναι η ύπαρξη αυτόνομου τμήματος με στοιχεία γραμματικής, καθώς και η ύπαρξη διαφόρων ειδών πινάκων, όπως πίνακα συντομογραφιών που χρησιμοποιούνται στο λεξικό, πίνακα συντομογραφιών με τους επιμέρους τομείς που καλύπτονται από το λεξικό (π.χ. μουσική, ιατρική κτλ.), πίνακα με τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται στη φωνητική μεταγραφή, άλλων πινάκων και τι είδους.

2.3 Μέθοδος ανάλυσης

Τα κριτήρια που αφορούν το περιεχόμενο του λεξικού διακρίνονται σε κριτήρια μακροδομής και μικροδομής. Για την εξέταση τόσο της μακροδομής όσο και της μικροδομής υπάρχουν δύο επιλογές: είτε να οριστεί ένα τυχαίο δείγμα από διάφορα μέρη του λεξικού είτε να επιλεγεί ένα γράμμα και να εξεταστούν όλα τα λήμματα που εμπίπτουν σε αυτό. Στο πρόγραμμα που επιμεληθήκαμε επιλέξαμε τη δεύτερη λύση, γιατί θεωρήσαμε πως η πρώτη εμπειρείχε σε μεγαλύτερο βαθμό τον κίνδυνο να μείνουν ανεξέταστα διάφορα ενδιαφέροντα φαινόμενα. Έτσι ως σημείο αναφοράς και σύγκρισης μεταξύ των λεξικών έχουν ληφθεί τα λήμματα του γράμματος *T*, ενός τυχαίου γράμματος δηλαδή από το οποίο όμως αρχίζουν πολλές λέξεις. Σε λεξικά με μεγάλο αριθμό λημμάτων κρίθηκε άσκοπο και αντιοικονομικό να παρουσιαστούν όλα τα λήμματα του *T*, οπότε όσον αφορά ορισμένα κριτήρια (όπως π.χ. η καταγραφή των πολύσημων λέξεων που είναι πάρα πολλές) ελέγχθηκαν μόνο όσα λήμματα αρχίζουν από *Ta-*. Παράλληλα, συγκεκριμένες λέξεις ανεξαρτήτως αρχικού γράμματος που θεωρήθηκε ότι παρουσιάζουν λεξικογραφικό ενδιαφέρον ελέγχθηκε αν εμφανίζονται και πώς περιγράφονται.

Για τον έλεγχο της εγκυρότητας των δίγλωσσων λεξικών απαραίτητη κρίθηκε η αντιπαραβολική εξέταση των λημμάτων τους με τα αντίστοιχα λήμματα έγκριτων μονόγλωσσων λεξικών αναφοράς, ενός τουλάχιστον για κάθε γλώσσα του λεξικού. Στο πρόγραμμα του ΚΕΓ ως λεξικό αναφοράς για τη ΝΕ χρησιμοποιήθηκε το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη, ενώ για τις άλλες γλώσσες αντίστοιχα μονόγλωσσα λεξικά.

2.4 Κριτήρια λημματολογίου μακροδομής

Όσον αφορά την εξέταση του λημματολογίου της μακροδομής του λεξικού τέθηκαν τα εξής κριτήρια:

- Αν εμπεριέχονται νεολογισμοί, καθώς και αν δίνονται πληροφορίες σχετικά με αυτούς. Οι νεολογισμοί ανήκουν στη σύγχρονη μορφή της γλώσσας και ένα ενήμερο λεξικό πρέπει να περιέχει όσο το δυνατόν περισσότερους.
- Αν εμπεριέχονται λέξεις ιστορικού λεξιλογίου και αν ναι, αν παρέχεται γι' αυτές μεγάλη ή μέτρια ενημέρωση στους χρήστες. Χρήσιμο είναι επίσης να σημειώνεται αν το λεξικό τις χαρακτηρίζει ως τέτοιες. Ενδεικτικά για τη ΝΕ⁵ ελέγχονται λέξεις όπως *δραχμή* και *οκά*. Οι λέξεις αυτές, που ανήκουν στις παλιότερες φάσεις της γλώσσας και της κοινωνίας, είναι απαραίτητες σε ένα πλήρες λεξικό.
- Αν εμπεριέχονται ξένες λέξεις τόσο όσον αφορά τη γλώσσα-πηγή όσο και τη γλώσσα-στόχο. Η ύπαρξη ξένων λέξεων στο λημματολόγιο το καθιστά πληρέστερο.
- Αν εμπεριέχονται κύρια ονόματα. Εξετάζεται επίσης αν παρατίθεται η μορφή με την οποία χρησιμοποιούνται στον προφορικό λόγο. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται τα

⁵ Η έκφραση «Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται λέξεις όπως ... » αφορά λεξικά με γλώσσα-πηγή τη ΝΕ. Για λεξικά με άλλη γλώσσα-πηγή καλό θα ήταν να βρεθούν αντίστοιχες λέξεις με αυτές της ΝΕ που προτείνουμε.

Κωνσταντίνος, Κώστας, Κωστής, Κώτσος. Κάποιες φορές τα κύρια ονόματα δεν εντάσσονται στα λήμματα του λεξικού, αλλά παρατίθενται σε χωριστό πίνακα. Στους πίνακες αυτούς όμως συχνά δεν καταγράφεται η φωνητική μεταγραφή τους, κάτι που πρέπει να σημειώνεται κατά την παρουσίαση του λεξικού.

- Αν εμπεριέχονται τοπωνύμια. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται τα *Όλυμπος* και *Κρήτη*.

- Αν εμπεριέχονται ακρωνύμια/ αρκτικόλεξα. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται τα *ΔΕΗ, ΟΤΕ* και τα αντίστοιχά τους. Επίσης αν εμπεριέχονται γενικές συντομογραφίες. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται τα *Αφοί, π.χ., π.Χ.*

Η ύπαρξη κύριων ονομάτων, γεωγραφικών όρων και ακρωνυμίων καθιστούν το λεξικό χρησιμότερο για τις δεξιότητες κατανόησης λόγου.

- Αν εμπεριέχεται λεξιλόγιο ειδικών πεδίων (π.χ. υφολογίας, τεχνολογίας, βιολογίας). Ελέγχεται επίσης αν καταγράφεται το ειδικό πεδίο στο οποίο εντάσσονται οι λέξεις. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται επίσης οι εξής σχετικές με την τεχνολογία λέξεις: *αποκωδικοποιητής, πληροφορική, υπολογιστής, κομπιούτερ, πληκτρολόγιο, ποντίκι, σκληρός δίσκος, προγραμματιστής, δισκέτα.* Όσο περισσότερα είναι τα ειδικά πεδία και όσο πληρέστερα παρουσιάζονται, το λεξικό, αν και γενικής χρήσης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από ανθρώπους που ασχολούνται με τα ειδικά αυτά πεδία.

- Αν εμπεριέχονται λέξεις με πολιτισμική φόρτιση. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται λέξεις και εκφράσεις που αναφέρονται σε συγγένεια (*κουνιάδα, μπατζανάκης*), προσφώνηση (*σεβασμιότατε, μακαριότατε*), ευχές (*καλά στέφανα, χρόνια πολλά*), αντίληψη του χρόνου (*κυριακάτικα, χειμωνιάτικα*), θρησκευτικές τελετές και λατρείες (*κόλλυβα, αγιασμός*), γιορτές και τρόπους γιορτής (*Τσικνοπέμπτη, Καθαρά (-ή) Δευτέρα*), θεσμούς της πολιτικής ζωής (π.χ. *γιατί προεδρευόμενη δημοκρατία και όχι προεδρική δημοκρατία*). Οι λέξεις με πολιτισμική φόρτιση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό τον πολιτισμό όσων μιλούν μια γλώσσα. Για τον λόγο αυτό είναι δύσκολα κατανοητές από μη φυσικούς ομιλητές. Η κατάλληλη απόδοση των όρων αυτών μειώνει αυτή τη δυσκολία.

- Αν τα προθήματα και τα επιθήματα καταγράφονται σε ξεχωριστά λήμματα. Επίσης το αν καταγράφονται οι παράγωγες λέξεις και σε ποιο λήμμα: στο λήμμα της λέξης-βάσης, δηλ. υποταγμένα, ή σε ξεχωριστό λήμμα, πράγμα που πάντα θεωρείται καλύτερο. Ως υποκατηγορία των παράγωγων εξετάζονται επίσης τα υποκοριστικά και τα μεγεθυντικά. Για αυτά, σε αντίθεση με τα άλλα παράγωγα, είναι αποδεκτό να υποτάσσονται στο λήμμα της λέξης-βάσης, εκτός και αν αλλάζει η σημασία τους, όπως συμβαίνει λ.χ. στο *καζανάκι* και στο *καλαμάκι*.

- Αν καταγράφονται οι σύνθετες λέξεις (μονολεκτικά σύνθετα, π.χ. για τη ΝΕ *αερογέφυρα*, και πολυλεκτικά, π.χ. *γυαλιά ηλίου, παιδική χαρά*) και σε ποιο λήμμα: στο λήμμα της λέξης-βάσης, δηλ. υποταγμένα, ή σε ξεχωριστό λήμμα. Για τα μονολεκτικά θεωρείται καλύτερη λύση η καταγραφή τους σε ξεχωριστό λήμμα, ενώ για τα πολυλεκτικά είναι αποδεκτό το να μπαίνουν υποταγμένα στο λήμμα της λέξης-βάσης. Η καταγραφή των παράγωγων και των σύνθετων λέξεων, κυρίως όταν η σημασία τους απέχει πολύ από το να είναι συνθετική, θεωρείται απαραίτητη για την πληρότητα της μακροδομής του λεξικού.

- Αν περιλαμβάνονται αθησαύριστες λέξεις. Για να χαρακτηριστεί μια λέξη ως αθησαύριστη και να συμπληρωθεί το σχετικό κριτήριο δόθηκε η οδηγία να ληφθούν υπόψη περισσότερα του ενός λεξικά αναφοράς. (Στο πρόγραμμα του ΚΕΓ γι' αυτό τον σκοπό χρησιμοποιήθηκε παράλληλα και το λεξικό Μπαμπινιώτη)⁶.

⁶ Λέξεις διαλεκτικές ή λέξεις που ανήκουν σε πολύ οικείο, σε μάγκικο ύφος δεν περιλαμβάνονται συνήθως στα δύο μεγάλα μονόγλωσσα λεξικά της ΝΕ ούτε στα δίγλωσσα με γλώσσα-πηγή τη ΝΕ, με αποτέλεσμα, αν και υπαρκτές, να παραμένουν αθησαύριστες. Αυτή η αντίληψη έχει αρχίσει να

- Αν υπάρχουν λάθη (τυπογραφικά, ορθογραφικά, μορφολογικά κ.ά.). Η ύπαρξη λαθών οπωσδήποτε δεν συμβαδίζει με την ποιότητα ενός λεξικού.

2.5 Κριτήρια μικροδομής

Όσον αφορά την εξέταση της μικροδομής του λεξικού τίθενται τα εξής κριτήρια⁷:

2.5.1 Ως προς το τυπικό μέρος της μικροδομής:

- Αν τα είδη των πληροφοριών επαναλαμβάνονται με την ίδια σειρά σε κάθε λήμμα.

- Αν αποδίδονται τυπογραφικά οι διαφορετικές κατηγορίες πληροφοριών του λήμματος: αν δηλ. σε συγκεκριμένο τύπο τυπογραφικών στοιχείων αντιστοιχεί συγκεκριμένη κατηγορία πληροφορίας.

Τα κριτήρια αυτά διασφαλίζουν την ομοιομορφία και επομένως την καλύτερη κατανόηση των λημμάτων.

- Αν υπάρχει φωνητική μεταγραφή ολόκληρων των λέξεων ή μέρους τους και ποιου. Η ύπαρξη φωνητικής μεταγραφής θεωρείται στοιχείο ιδιαίτερα επιβοηθητικό για την παραγωγή προφορικού λόγου. Επίσης εξετάζεται αν η μεταγραφή γίνεται με χρήση του διεθνούς φωνητικού αλφαβήτου, πράγμα που γενικά θεωρείται πληρέστερο και αντικειμενικότερο.

- Αν καταγράφονται γραμματικές πληροφορίες και ποιες. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι, αν ένα λεξικό απαρτίζεται από δύο μέρη στα οποία η γλώσσα-πηγή του πρώτου (λ.χ. ελληνο-αλβανικό) γίνεται γλώσσα-στόχος του δεύτερου (λ.χ. αλβανο-ελληνικό) και περιέχονται γραμματικές πληροφορίες μόνο της ΝΕ, γίνεται φανερό ότι το λεξικό απευθύνεται μόνο σε φυσικούς ομιλητές της αλβανικής γλώσσας, ακόμη κι αν οι συντάκτες του διατείνονται το αντίθετο (βλ. Galopin 2001: 117). Πάντως τα λεξικά που βοηθούν τους χρήστες να παράγουν κείμενα στη γλώσσα-πηγή, θα πρέπει να παρέχουν πολλές χρήσιμες γραμματικές πληροφορίες (για κλιτικά παραδείγματα, ανώμαλα ρήματα, σύνταξη ρημάτων, αριθμήσιμα ή μη αριθμήσιμα ουσιαστικά κτλ.).

- Αν υπάρχουν παραπομπές από ένα λήμμα σε άλλο. Οι παραπομπές αυτές μπορεί να αφορούν:

α) τύπους της ίδιας λέξης με διαφορετική ορθογράφηση (πρβλ. παραπομπή από το λήμμα *πάρτυ* στο λήμμα *πάρτι*),

β) τύπους που η μορφολογία τους δημιουργεί προβλήματα στους χρήστες (πρβλ. παραπομπή από το λήμμα *είδα* στο λήμμα *βλέπω*),

γ) τύπους με επικάλυψη σημασιών (πρβλ. τα ζεύγη επιρρημάτων με διπλή κατάληξη *απλά – απλώς* και *άμεσα – αμέσως*). Οι παραπομπές αυτές καθιστούν το λεξικό φιλικότερο προς το χρήστη.

- Αν υπάρχουν παραδείγματα. Η παράθεση ισοδυνάμων χωρίς παραδείγματα συσχετίζεται με τη χαμηλή ποιότητα των λεξικών, καθώς με τον τρόπο αυτό οι χρήστες δεν είναι σε θέση να διαφοροποιήσουν τα παρατιθέμενα ισοδύναμα⁸.

Συγκεκριμένα διακρίνονται οι εξής κατηγορίες παραδειγμάτων, που αποτελούν ένα συνεχές από τις ελεύθερες ακολουθίες στις συμφράσεις, στις στερεότυπες εκφράσεις και τέλος στις παροιμίες, και γι' αυτό καλό είναι να παρουσιάζονται με αυτή τη σειρά:

α) ελεύθερες ακολουθίες λέξεων

(π.χ. *μεγάλος δρόμος, άσχημο πρόσωπο*)

β) συμφράσεις⁹ ή ημιστερεότυπες εκφράσεις

αναθεωρείται διεθνώς και σήμερα όλο και περισσότερα μονόγλωσσα και δίγλωσσα λεξικά περιλαμβάνουν τέτοιου είδους λέξεις. (Βλ. σχετικά Béjoint 1994: 88).

⁷ Για μια ενδελεχή παρουσίαση της μικροδομής των λεξικών, βλ. Bernard 1991.

⁸ Η διαφοροποίηση των ισοδυνάμων στα δίγλωσσα λεξικά που δεν περιέχουν παραδείγματα δυσχεραίνει τη χρήση τους εξαιτίας του ότι αυτού του είδους τα λεξικά δεν περιλαμβάνουν ορισμούς.

π.χ. *φαρδιά φούστα* (και όχι *πλατιά*), *πλατύ χαμόγελο* (και όχι *φαρδύ*). Είναι γνωστό ότι η σωστή χρήση των συμφράσεων θεωρείται «κλειδί» για την αποδοχή των ομιλητών μιας δεύτερης/ ξένης γλώσσας από τους φυσικούς ομιλητές της, ενώ οι λάθος συμφράσεις δημιουργούν ενδεχομένως κωμικό αποτέλεσμα (Korosadowicz-Strużyńska 1980: 115). Μεταλεξικογραφικό πρόβλημα αποτελεί το πού πρέπει να καταγράφονται οι συμφράσεις: στο λήμμα της λέξης-βάσης, στο λήμμα του προσδιορισμού ή και στα δύο.

γ) στερεότυπες ή ιδιωματικές/ ιδιωτισμικές¹⁰ εκφράσεις (π.χ. *τίναζε τα πέταλα, εκ των υστέρων*). Οι στερεότυπες εκφράσεις θεωρείται καλό να αποδίδονται με τις αντίστοιχες τους στη γλώσσα-στόχο. Μόνο όταν δεν υπάρχουν αντίστοιχες, είναι αποδεκτό οι λεξικογράφοι να τις αποδίδουν με ισοδύναμο που να αποσαφηνίζει τη σημασία τους. Θεωρείται καλύτερο να ερμηνεύονται οι στερεότυπες εκφράσεις στο λήμμα της πρώτης λέξης με λεξική σημασία που περιλαμβάνουν, αλλά και να παρουσιάζονται με παραπεμπτικό στα λήμματα των άλλων κύριων λέξεων, για το λόγο ότι θα πρέπει να μπορεί να τις δει και κάποιος που δεν τις έχει ακούσει ποτέ.

δ) παροιμίες

Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται οι εξής παροιμίες: *Κόρακας κοράκου μάτι δε βγάζει* και *Είπε ο γάιδαρος τον πετεινό κεφάλι*.

Με βάση έρευνες που έχουν γίνει (βλ. ενδεικτικά Lemmens 1996: 101), οι χρήστες δίγλωσσων λεξικών ενδιαφέρονται κυρίως για τις συμφράσεις και τις στερεότυπες εκφράσεις. Εξάλλου οι διάφορες κατηγορίες παραδειγμάτων¹¹ θα πρέπει να διακρίνονται μεταξύ τους ώστε οι χρήστες να γνωρίζουν ποιοι είναι τυχαίοι συνδυασμοί, ποιες συμφράσεις και ποιες στερεότυπες εκφράσεις (βλ. Roberts 1996: 184). Η διάκριση αυτή θα μπορούσε να γίνει έστω και με τυπογραφικά μέσα, π.χ. δηλώνοντας με ειδική σήμανση τις συμφράσεις και τις στερεότυπες εκφράσεις μέσα στα παραδείγματα.

Είναι γνωστό ότι η παράθεση παραδειγμάτων για την παραγωγή γλώσσας διευκολύνεται πάρα πολύ από την ύπαρξη σωμάτων κειμένων, κυρίως για τη γλώσσα-πηγή, αλλά και για τη γλώσσα-στόχο, ώστε να βρεθούν, αν είναι δυνατόν, ισοδύναμες εκφράσεις. Τέτοια σώματα κειμένων, όπως προαναφέρθηκε, δεν χρησιμοποιούνται δυστυχώς ακόμη στην ελληνική λεξικογραφία¹².

- Αν αναφέρεται το συμφραστικό περιβάλλον των λέξεων¹³ (π.χ. στο λήμμα *τίτα* στο *Ελληνο-αγγλικό λεξικό Collins* αναφέρεται *fitting very tight of clothes*), στοιχείο που διευκολύνει πάρα πολύ την παραγωγή λόγου.

2.5.2 Ως προς το σημασιολογικό μέρος της μικροδομής

- αν αποδίδονται οι πολλές σημασίες των πολύσημων λέξεων. Το κριτήριο αυτό είναι σημαντικότερο, δεδομένου ότι οι πολύσημες λέξεις καταλαμβάνουν ένα πολύ μεγάλο

⁹ Κατά τον Mounin (1974: 71) *σύμφραση* (collocation) είναι «ο συνήθης συνδυασμός μιας λεξικής μονάδας με άλλες και δεν είναι σταθερός από μορφολογική πλευρά», δηλ. μπορεί να κλίνεται, αλλά και να αλλάζει η ακολουθία των όρων που την απαρτίζουν.

¹⁰ Με τον όρο *στερεότυπη ή ιδιωματική/ ιδιωτισμική έκφραση* εννοούμε την ακολουθία των λέξεων που λειτουργεί ως μία μονάδα που τα μέλη της υπόκεινται σε ποικίλους περιορισμούς και δεν χαρακτηρίζεται γενικά από συνθετικότητα. (Βλ. σχετικά Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Ευθυμίου 2006: 10).

¹¹ Πρέπει ωστόσο να παρατηρήσουμε πως τέτοια διάκριση δεν έχει υιοθετηθεί γενικώς στα δίγλωσσα λεξικά.

¹² Πρωτοπόρο στον τομέα αυτό είναι το αγγλοελληνικό λεξικό Collins στο οποίο χρησιμοποιήθηκε για την αγγλική το σώμα κειμένων *Bank of English* που έχει δημιουργήσει η ομάδα σύνταξης των λεξικών Collins σε συνεργασία με το Παν/μιο του Birmingham και τον καθηγητή J. Sinclair. Αναφέρουμε επίσης το Ελληνο-αγγλικό λεξικό του Γεωργακά (Georgacas 2005), όπου παρατίθενται παραδείγματα από το σώμα κειμένων που συνέταξε ο ίδιος ο συγγραφέας.

¹³ Αναφορές στο συμφραστικό περιβάλλον είναι πολύ συχνές στα παιδαγωγικά λεξικά, ιδίως όσον αφορά τις λέξεις υψηλής συχνότητας (Zöfgen 1989: 2889).

ποσοστό του λεξιλογίου. Μάλιστα κατά κανόνα πολύσημες είναι οι πιο συχνόχρηστες λέξεις της γλώσσας.

Προκειμένου να δείχτεί ακριβώς πόσες από αυτές τις σημασίες αποδίδονται, επιλέχτηκε οι πολύσημες λέξεις να παρουσιάζονται με ένα κλάσμα δίπλα τους: ο παρονομαστής του κλάσματος δηλώνει τον αριθμό των σημασιών που αποδίδονται στο λήμμα στο μονόγλωσσο λεξικό αναφοράς της γλώσσας-πηγής, ενώ ο αριθμητής τον αριθμό των σημασιών που του αποδίδονται στο υπό εξέταση λεξικό. Π.χ. κατά την εξέταση του αγγλοελληνικού λεξικού Collins στη συμπλήρωση του αντίστοιχου κριτηρίου εμφανίζονται τα εξής: *tablemat*: 2/1, *tablespoon*: 2/2, *tablet*: 3/5, *tactical*: 2/4, *tailoring*: 2/8 κ.ά. Στον παρονομαστή δηλώνεται ο αριθμός των σημασιών που αποδίδονται στο λήμμα στο μονόγλωσσο λεξικό αναφοράς Longman Dictionary of the English Language, ενώ στον αριθμητή ο αριθμός των σημασιών που αποδίδεται στο λήμμα, καθώς μεταφράζεται στην ελληνική στο εξεταζόμενο δίγλωσσο Collins. (Βέβαια κατ' ανάγκη δεν θεωρήθηκε λάθος να γίνει άλλη επιλογή και να δοθούν σε μια λέξη περισσότερες ή λιγότερες σημασίες από αυτές που δίνονται στο λεξικό της γλώσσας-πηγής, αλλά, όταν υπάρχει ένα καλό λεξικό αναφοράς, γενικά θεωρούμε ότι οι κατηγοριοποιήσεις του είναι έγκυρες)¹⁴.

Άλλωστε η *αρίθμηση* των πολλών σημασιών των λέξεων βοηθάει τους χρήστες να μη σταματήσουν στην πρώτη σημασία, πράγμα που πιθανώς θα τους οδηγήσει σε λαθεμένη μετάφραση, αλλά τους ωθεί να μελετήσουν και το υπόλοιπο λήμμα, ώστε να βρουν τη σημασία που πραγματικά χρειάζονται.

Όσον αφορά τις πολύσημες λέξεις, ενδιαφέρει επίσης το αν καταγράφεται η μεταφορική χρήση των λέξεων και αν αυτή η χρήση δηλώνεται ρητά με ειδική σήμανση. Π.χ. στο Collins δίνεται η ένδειξη: *figuratively (fig)* (μεταφορικός) για επιμέρους σημασίες των λημμάτων *change (to change tack)*, *tailor-made*, *taint*, *tainted*, *tame*, *tangent (to go off at a tangent)*, *tapestry* κ.ά.

- Αν υπάρχουν ομώνυμες λέξεις που αποδίδονται ως πολύσημες, π.χ. *γλώσσα* και, αντιστρόφως, αν υπάρχουν πολύσημες που αποδίδονται ως ομώνυμες. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι αυτό το κριτήριο διέπεται από μια σχετικότητα, καθώς οι χρήστες, όταν η γλώσσα-πηγή είναι η μητρική τους, προτιμούν τη διάκριση των ομωνύμων και το σεβασμό των ετυμολογικών και άλλων κριτηρίων της γλώσσας τους, ενώ, όταν η γλώσσα-πηγή είναι δεύτερη/ ξένη γλώσσα για τους χρήστες, τότε η διάκριση των ομωνύμων πολλές φορές τους δυσκολεύει (Schnorr 1989: 2814).

2.5.3 Ως προς το πραγματολογικό μέρος της μικροδομής

- Αν καταγράφεται το επίπεδο ύφους των λέξεων (οικείο και τυπικό¹⁵), αν δηλώνεται ρητά ότι κάποιες λέξεις χρησιμοποιούνται αποκλειστικά ή κυρίως στον προφορικό λόγο και αν προτείνεται ισοδύναμο αντίστοιχου ύφους. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται ζεύγη λέξεων λόγιας και λαϊκής προέλευσης, όπως *ιχθυοπωλείο-ψαράδικο* ως προς το αν επισημαίνεται το διαφορετικό επίπεδο ύφους που εκφράζει η καθεμία από αυτές. Οι διακρίσεις αυτές είναι σπουδαιότερες για την παραγωγή λόγου, γιατί ανταποκρίνονται στις περιστάσεις επικοινωνίας.

- Αν δηλώνεται η θετική ή αρνητική φόρτιση των λέξεων και αν προτείνεται ισοδύναμο αντίστοιχου ύφους. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται τα *ζεστασιά* (θετική φόρτιση) και *πολιτικάντης* (αρνητική φόρτιση).

¹⁴ Είναι σαφές ότι ενστερνιζόμαστε την άποψη ότι καλό είναι να αξιοποιούνται οι σημασιολογικές πληροφορίες του μονόγλωσσου λεξικού ως αφετηρία για το δίγλωσσο. Οι πληροφορίες αυτές βεβαίως προσαρμόζονται στις ανάγκες της σύγκρισης των δύο γλωσσών, η οποία πάντα λανθάνει στο δίγλωσσο λεξικό. (Βλ. ενδεικτικά Duval 1986).

¹⁵ Οι λέξεις των οποίων το επίπεδο ύφους δεν δηλώνεται εννοείται ότι ανήκουν στη νόρμα.

- Αν καταγράφονται οι λογοτεχνικές λέξεις και αν η λογοτεχνικότητά τους δηλώνεται ρητά. Ενδεικτικά για τη ΝΕ ελέγχονται τα *αγνάντεμα* και *πλεούμενο*.
- Αν υπάρχουν επιπλέον σχόλια¹⁶ για τη σωστή χρήση των λέξεων, που καθιστούν το λεξικό φιλικό προς τους χρήστες.

2.5.4 Ως προς το μεταφραστικό μέρος της μικροδομής

Αφού εξεταστούν όλα αυτά τα κριτήρια απομένει φυσικά να σταθμιστεί η ποιότητα της μετάφρασης της γλώσσας-πηγής στη γλώσσα-στόχο. Ελέγχεται αν η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι σωστή και αν δεν φαίνεται παρωχημένη (πράγμα που, όταν συμβαίνει, συνήθως οφείλεται στην υιοθέτηση μεταφράσεων που προτείνονται από παλιότερα λεξικά).

2.5.5 Σχέση μικροδομής - μακροδομής

Σχετικά με τα λεξικά διπλής κατεύθυνσης, σημαντικό κριτήριο εγκυρότητας αποτελεί το αν οι πληροφορίες της μικροδομής του πρώτου μέρους του λεξικού εμφανίζονται στο δεύτερο μέρος του ως στοιχεία μακροδομής, δηλ. ως ξεχωριστά λήμματα. Παρατηρούμε π.χ. ότι στο Nouveau Dictionnaire avec Phonétique του Rosgovas που είναι διπλής κατεύθυνσης (γαλλο-ελληνικό και ελληνο-γαλλικό) στο γράμμα *T* της γαλλικής στο λήμμα *tâte-vin* δίνεται το ερμηνευμα *οινογεύστης*, στο λήμμα *tayloriser* το ερμηνευμα *ταιλορίζω* και στο λήμμα *teiller* το ερμηνευμα *ξεφλαμουριάζω*. Κανένα από τα ερμηνεύματα αυτά δεν υπάρχει ως λήμμα στο αντίστοιχο ελληνο-γαλλικό λεξικό, προφανώς γιατί πρόκειται για αθησαύριστες λέξεις, επινοημένες μάλλον από τον συγγραφέα του λεξικού. Σήμερα που η διασταύρωση των πληροφοριών των δύο μερών ενός τέτοιου λεξικού γίνεται εύκολα με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, τέτοιες ελλείψεις αφορούν κυρίως αθησαύριστες λέξεις.

3. Επίλογος

Τα κριτήρια παρουσίασης και σύγκρισης δίγλωσσων λεξικών που τέθηκαν σε αυτό το άρθρο αποσκοπούν στο να βοηθηθούν οι χρήστες (διδάσκουσες/-οντες και μαθήτριες/-ές) να επιλέξουν το καλύτερο από τα προσφερόμενα λεξικά.

Εκτός από τη φυσική περιγραφή του λεξικού που φανερώνει το πόσο εύχρηστο είναι από πρακτική άποψη, ερευνώνται κριτήρια μακροδομής και μικροδομής. Στα πρώτα συγκαταλέγεται η ύπαρξη προλόγου που, μεταξύ άλλων, θα πρέπει να διευκρινίζει σε ποιους χρήστες απευθύνεται το λεξικό καθώς και τις δεξιότητες (κατανόησης ή/ και παραγωγής) που υποβοηθεί. Επίσης, εξετάζοντας την πληρότητα της μακροδομής, διερευνάται αν το λεξικό περιέχει ιστορικές λέξεις, αλλά και νεολογισμούς, που αποδίδουν τη σύγχρονη γλώσσα, κύρια ονόματα, τοπωνύμια και ακρωνύμια, που καθιστούν το λεξικό χρησιμότερο για τις δεξιότητες κατανόησης λόγου, λεξιλόγιο ειδικών πεδίων που το καθιστά χρήσιμο και για όσους ασχολούνται με αυτά τα πεδία, λέξεις με πολιτισμική φόρτιση που είναι δύσκολα κατανοητές από τους μη φυσικούς ομιλητές. Επίσης, στο πλαίσιο της μακροδομής, εξετάζεται η καταγραφή παράγωγων και σύνθετων λέξεων που είναι απαραίτητη για την πληρότητα του λεξικού. Αρνητικά αξιολογείται η παρουσία αθησαύριστων λέξεων και, πόσο μάλλον, λαθών.

Όσον αφορά τη μικροδομή του λεξικού, πρώτα πρώτα επισημαίνεται ότι η ομοιομορφία της παρουσίασης των λημμάτων διασφαλίζει την καλύτερη κατανόησή τους. Η ύπαρξη φωνητικής μεταγραφής, γραμματικών πληροφοριών και παραπομπών από το ένα λήμμα στο άλλο θεωρούνται ιδιαίτερα θετικά στοιχεία. Εξάλλου η παράθεση ισοδυνάμων χωρίς παραδείγματα συσχετίζεται με τη χαμηλή ποιότητα των λεξικών. Καλύτερη λύση θεωρείται η παράθεση αυθεντικών παραδειγμάτων από σώματα κειμένων. Τα παραδείγματα θα πρέπει να περιλαμβάνουν ελεύθερες συνάψεις,

¹⁶ Για τη χρήση τέτοιου είδους επιβοηθητικών σχολίων, βλ. Whitcut 1985.

συμφράσεις, στερεότυπες εκφράσεις και παροιμίες. Αυτές οι κατηγορίες των παραδειγμάτων θα ήταν καλό να καταβάλλεται προσπάθεια να διακρίνονται μεταξύ τους. Ως προς το σημασιολογικό μέρος της μικροδομής, εξετάζεται αν αποδίδονται οι πολλές σημασίες των πολύσημων λέξεων και αν δηλώνεται ρητά ότι κάποιες είναι μεταφορικές. Η αρίθμηση των σημασιών εξάλλου βοηθάει τους χρήστες να μη σταματήσουν στην πρώτη σημασία. Ως προς το πραγματολογικό μέρος της μικροδομής, εξετάζεται αν καταγράφεται το επίπεδο ύφους των λέξεων και αν προτείνεται ισοδύναμο αντίστοιχου ύφους. Αφού εξεταστούν τα παραπάνω κριτήρια, έμφαση δίνεται βεβαίως στην ποιότητα της μετάφρασης του λεξικού και στη γλώσσα που χρησιμοποιείται γι' αυτό το σκοπό.

Εξάλλου, με βάση τα κριτήρια αυτά μπορούμε να συμπεράνουμε σε ποιο κοινό απευθύνεται κάθε λεξικό, γιατί συχνά το κοινό δεν ταυτίζεται με το κοινό που περιγράφεται στον πρόλογο: αν πρόκειται για φυσικές ομιλήτριες/ φυσικούς ομιλητές της γλώσσας πηγής ή της γλώσσας στόχου και ποιες γλωσσικές δεξιότητες προάγει (κατανόηση ή/ και παραγωγή, μετάφραση).

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα κριτήρια που προτείνονται εδώ μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κατευθυντήριες γραμμές για τη συγγραφή πληρέστερων και φιλικότερων προς τους χρήστες δίγλωσσων λεξικών¹⁷, για την εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση λεξικού (βλ. Béjoint 1989), αλλά και ως σημεία αναφοράς για τη διδασκαλία του λεξιλογίου γενικότερα (βλ. σχετικά Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1995, 1997· Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Ευθυμίου 2006· Binon et al. 2001· Hartmann 1989).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (1995). "Η λεξικογραφία και η διδασκαλία της νεοελληνικής ως ξένης γλώσσας". *Γλωσσικές Εφαρμογές*. 1. 23-5.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (1997). "Η λεξικογραφία στην εκπαίδευση". *Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας*. 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο. Θεσσαλονίκη: Κώδικας, 149-176.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Α. Ευθυμίου. (2006). *Οι Στερεότυπες Εκφράσεις και η Διδακτική της Νέας Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Béjoint, H. (1989). "The teaching of dictionary use: present state and future tasks". *Dictionaries*. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 1st vol. 208-15.
- Bernard, P.F.A. (1991). "L'organisation microstructurelle dans le dictionnaire bilingue". *Dictionaries*. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 3rd vol. 2829- 37.
- Binon, J., S. Verlinde & T. Selva. (2001). "Lexicographie pédagogique et enseignement/ apprentissage du vocabulaire en français langue étrangère ou seconde (FLES): un mariage parfait". *Cahiers de Lexicologie* 78: 41—63.
- Dubois Charlier, F. (1992). "Review of the *Oxford-Hachette French Dictionary: French-English, English-French*". *International Journal of Lexicography* 5.5: 311-329.
- Duval, A. (1986). "La métalangue dans les dictionnaires bilingues". *Lexicographica* 2: 93-100.
- Galopin, L. (2001). "Critères d'analyse des dictionnaires techniques bilingues et multilingues comprenant le grec et le français". *Ανακοινώσεις 3^ο Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία*. Αθήνα, 113: 120.
- Galopin, L. & Μ. Κατσογιάννου. (2004). "Δίγλωσσα τεχνικά λεξικά: κριτήρια αξιολόγησης". *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές*. Μ. Κατσογιάννου, Ε. Ευθυμίου (επιστημ. επιμ.). Αθήνα: Καστανιώτης, 193-220.
- Georgacas, D. (2005). *A Modern Greek-English Dictionary*. vol.1. J.N. Kazazis (publication director). New York & Athens: Aristide D. Caratzas, Publisher.
- Hartmann, K. (1989). "The dictionary as an Aid to Foreign-Language Teaching". *Dictionaries*. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 1st vol. 181-9.
- Korosadowicz-Strużyńska, M. (1980). "Word collocations in FL vocabulary instruction". *Studia Anglica Posnaniensia* 12:109-120.7.

¹⁷ Για το πώς τα λάθη των ομιλητών μιας ξένης γλώσσας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη συγγραφή λεξικών που απευθύνονται σε αυτούς, βλ. Tomaszczyk 1987, Sakellariou 2010.

- Lemmens, M. (1996). "La grammaire dans les dictionnaires bilingues". *Les Dictionnaires Bilingues*. Béjoint, H. & P. Thoiron (éd.). Aupelf-Uref - Editions Duculot, 71-102.
- Maingay, S. & Rundell, N. (1987). "Anticipating Learners' Errors – Implications for Dictionary Writers". In A. Cowie (ed.) *The Dictionary and the Language Learner*. Tübingen: Niemeyer, 128-35.
- Marello, C. (1996). "Les différents types de dictionnaires bilingues". *Les Dictionnaires Bilingues*. Béjoint, H. & P. Thoiron (éd.). Aupelf-Uref - Editions Duculot, 31-52.
- Mounin, G. (1974). *Dictionnaire de la Linguistique*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Roberts, R.P. (1996). "Le traitement des collocations et des expressions idiomatiques dans les dictionnaires bilingues". *Les Dictionnaires Bilingues*. Béjoint, H. & P. Thoiron (éd.). Aupelf-Uref - Editions Duculot, 181-197.
- Rundell, M. (1999). "Dictionary use in production". *International Journal of Lexicography* 12.1: 35-53.
- Sakellariou, A. (2010). "Dictionnaires bilingues et production de texte: les erreurs des étudiants français apprenant le grec moderne et comment les éviter à l'aide d'un dictionnaire bilingue". *Revue des Etudes Néohelléniques* (υπό έκδοση).
- Schnorr, V. (1991). "Problems of Lemmatization in the Bilingual Dictionary". *Dictionaries*. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 3rd vol. 2813-2817.
- Tomaszczyk, J. (1987). "FL Learners' communication failure: implications for pedagogical lexicography". In A. Cowie (ed.) *The Dictionary and the Language Learner*. Tübingen: Niemeyer, 136-145.
- Wiegand, H.E. 1998. *Wörterbuchforschung. Untersuchungen zur Wörterbuchbenutzung, zur Theorie, Geschichte, Kritik und Automatisierung der Lexikographie. 1. Teilband*. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Whitcut, J. (1985). "Usage notes in dictionaries: the needs of the learner and the native speaker". *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*. R. Ilson (ed.). Oxford: Pergamon Institute of English, 75-80.
- Zöfgen, E. (1991). "Bilingual Learners' Dictionaries". *Dictionaries*. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 3rd vol. 2888-2903.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατάλογος των λεξικών που παρουσιάστηκαν στο πρόγραμμα *Δίγλωσσα λεξικά του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας* (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/bibliographies/bilingual/index.html).

Αγγλοελληνικά λεξικά

- Buttfield, J., M. Clari & V. Marr (διεύθυνση σύνταξης). 2002. *Collins English – Greek Dictionary*. Harper Collins Publishers.
- Stavropoulos, D.N. & A.S. Hornby. (1977). *Oxford English – Greek Learner's Dictionary*. Oxford University Press.
- Λίγγρης, Ν. & D. Simm. (1998). *Αγγλοελληνικό Λεξικό Junior*. Φυτράκης.
- Talbot Pring, J. (1982). *Pocket Oxford English – Greek Dictionary*. Oxford University Press.

Ελληνοαγγλικά λεξικά

- Bitterfield, J., H. Kopleck & M. Airlie (διεύθυνση σύνταξης). (2003). *Collins Greek – English Dictionary*. HarperCollins Publishers.
- Stavropoulos, D.N. (1998). *Oxford Greek – English Dictionary*. Oxford University Press.
- Λίγγρης, Ν. & D. Simm. (1998). *Ελληνοαγγλικό Λεξικό Junior*. Φυτράκης.
- Talbot Pring, J. (1982). *Pocket Oxford Greek – English Dictionary*. Oxford University Press.

Γαλλοελληνικά λεξικά

- Rosgovas, Th. (1994). *Nouveau Dictionnaire Franco-Hellénique avec Phonétique*. Publications Helléniques.
- Lust, C. & D. Pantelodimos. (1995). *Γαλλοελληνικό Λεξικό Κάουφμαν*. Βιβλιοπωλείο Κάουφμαν.

Ελληνογαλλικά λεξικά

- Tonnet, H. (1998). *Σύγχρονο Ελληνογαλλικό Λεξικό*. Πατάκης.
- Rosgovas, Th. (1994). *Νέο Ελληνογαλλικό Λεξικό με Φωνητική*. Publications Helléniques.

Γερμανοελληνικά λεξικά

- Τσουκανάς, Α. (1961). *Νέον Γερμανοελληνικόν Λεξικόν*. Κακουλίδης.

Giannoula, A., D. Karagiannakis, I. Sagnou & S. Stavropoulou (επιμ.). (2000). *Pons Deutsch – Neugriechisch Wörterbuch*. Klett / Grivas Publications.

Ελληνογερμανικά λεξικά

Τσουκανάς, Α. (1961). *Ελληνογερμανικό Λεξικό*. Κακουλίδης.

Giannoula, A., D. Karagiannakis, I. Sagnou & S. Stavropoulou (επιμ.). (2000). *Pons Neugriechisch – Deutsch Wörterbuch*. Klett / Grivas Publications.

Ιταλοελληνικά λεξικά

Katerinov, K., F. Ghicopoulos & T. Zogopoulou. *Dizionario Italiano Ellenico Essenziale*. Perugia Editioni.

Μαυρίδης, Φ. (2002). *Dizionario Italiano – Greco Mega*. Μ. Σιδέρης.

Ελληνοϊταλικά λεξικά

Τσοπάνογλου, Α. (επιμ.) (1995). *Dizionario Ellenico Italiano Essenziale*. Perugia Editioni.

Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici. (1993). *Dizionario Greco Moderno – Italiano*. Gruppo Editoriale Internazionale.

Ισπανοελληνικά λεξικά

Azcoitia, A.V. & Α. Μαγκρίδης (επιστ. υπεύθ.). (1993). *Ισπανοελληνικό Λεξικό. Diccionario Español - Griego*. Μέδουσα – Σέλας εκδοτική.

Καραπατσόπουλος, Κ. (επιμ.). *Ισπανοελληνικό λεξικό*. Πελεκάνος.

Ελληνοϊσπανικά λεξικά

Azcoitia, A.V. & Α. Μαγκρίδης (επιστ. υπεύθ.). (1995). *Ελληνοϊσπανικό Λεξικό. Diccionario Griego – Español*. Μέδουσα – Σέλας εκδοτική.

Καραπατσόπουλος, Κ. (επιμ.). *Ελληνοϊσπανικό Λεξικό*. Εκδ. Πελεκάνος.

Ρωσοελληνικό λεξικό

Παπαδοπούλου, Τ. & Δ. Σπάτη (επιμ.). (1966). *Σύγχρονο Ρωσοελληνικό Λεξικό*. Εκδ. Mandeson.

Ελληνορωσικό λεξικό

Πεδρική, Π. & Τ. Παπαδοπούλου (επιμ.). (1993). *Ελληνορωσικό Λεξικό*. εκδ. Kultura i tradisii.

Ρουμανοελληνικό λεξικό

Mandare, V. (2003). *Dicționar Român – Neogrec*. Polirom.

Ελληνορουμανικό λεξικό

Brad, I. (επιστ. υπεύθ.). (1996). *Dicționar Neogrec - Român*. Demiurg.

Βουλγαροελληνικό λεξικό

Ιλκώφ, Κ., Δ.Κ. Μαρίτσα, Α.Π. Μιχαήλωφ & Δ.Ι. Πετκίδη. (1960). *Βουλγαροελληνικό Λεξικό*. Ακαδημία Επιστημών Βουλγαρίας - Αιγαίο.

Ελληνοβουλγαρικό λεξικό

Roromanska, S. (επιστ. υπεύθ.). (1994). *Ελληνοβουλγαρικό Λεξικό*. Εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία.

Αραβοελληνικό λεξικό

Θαλασσινός, Α. & Σ. Καμέλ. (1950). *Λεξικόν Αραβο-ελληνικόν قاموس عربي يوناني*

Ελληνοαραβικό λεξικό

Γλύτσης, Φ. & Μ.Α. Ραχμάν. (1997). *Λεξικό Ελληνο-Αραβικό قاموس يوناني عربي* Αφοί Κυριακίδη.

Μονόγλωσσα λεξικά που χρησιμοποιήθηκαν ως σημεία αναφοράς

Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη. (1998). *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.

Μπαμπινιώτης, Γ., Κέντρο Λεξικολογίας. (2002). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*.

Longman Dictionary of the English Language. (1991). Harlow: Longman.